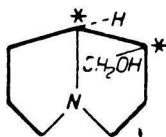

SYNTÉZA NIEKTORÝCH DERIVÁTOV ALKALOIDOV (XII)

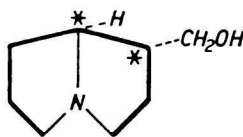
I. JEŽO, V. KALÁČ

Oddelenie farmaceutickej chémie a biochémie Chemického ústavu
Slovenskej akadémie vied v Bratislave

1-Hydroxymetylpyrolicidín, ktorý je stavebným kameňom mnohých alkaloidov, vyskytuje sa v prirodzenom materiáli v štyroch opticky aktívnych formách, keďže má v molekule dva asymetrické C-atómy. Všetky štyri aktívne formy sú už dávno známe pod menami

izoretronekanol
lindelofidín (*trans*)

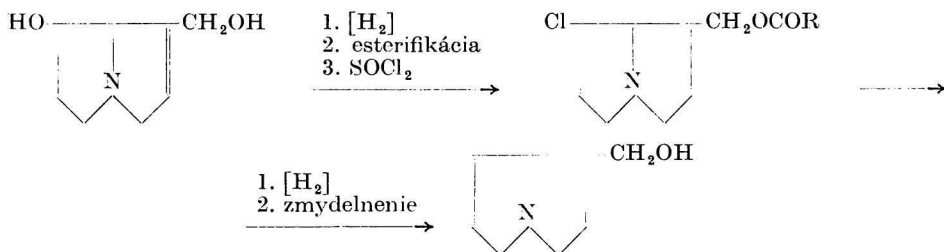
trachelantamidín
laburnín (*cis*)

Na základe konštitučných prác R. Adamsa [1] vyplýva, že uvedené dvojice alkaloidov sú optickými antipódmi s konfiguráciami *trans* alebo *cis*.

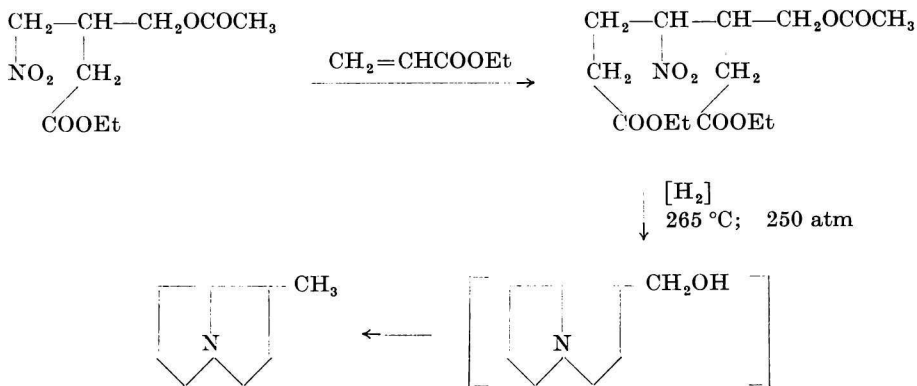
Hoci po konštitučnej stránke bolo o alkaloidoch tohto typu, t. j. alkaloidoch pyrolicidínového typu publikovaných pomerne mnoho prác, syntézou 1-hydroxymetylpyrolicidínu sa zapodievať vcelku len dve práce [2, 3].

R. Adams a K. E. Hamlin [2] podali vlastne len nepriamy dôkaz konštitúcie takto:

Katalytickou hydrogenizáciou retronecínu získaný platynecín po selektívnej esterifikácii primárne alkoholického skupiny, po výmene sekundárne alkoholického skupiny za chlór, hydrogenizačnej dechlorácii a nasledovnom zmydlení poskytnie izoretronekanol:

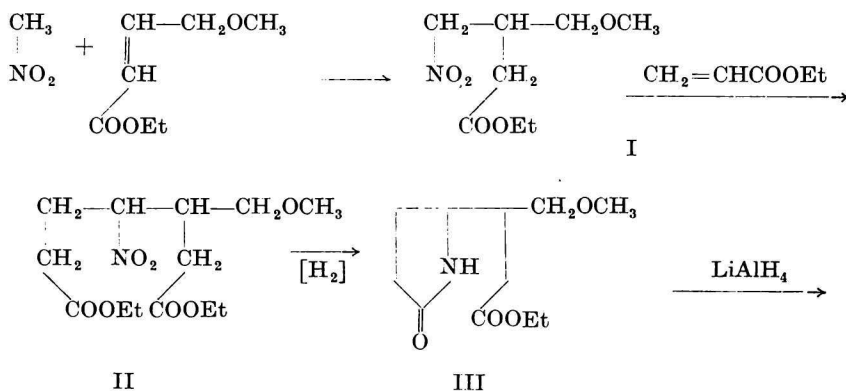
N. J. Leonard a D. L. Felley [3] sa pokúsili o syntézu požadovaného produktu týmto reakčným postupom:

Za reakčných podmienok uvedených v citovanej práci nie je možné redukciiu 2-acetoxymetyl-3-nitropimelanu etylnatého uskutočniť tak, aby sa získal 1-hydroxymetylpyrolicidín. Vždy vzniká len 1-metylpyrolicidín vo forme ψ -heliotridánu. Ak však spomenutí autori znížili reakčnú teplotu pri katalytickej hydrogenizácii, získali v nepatrných výťažkoch látku, ktorá po chromatografickom prečistení mala bod topenia pikrátu rovnaký, ako je bod topenia pikrátu laburnínu, prípadne trachelantamidínu (b. t. = 174—175 °C).

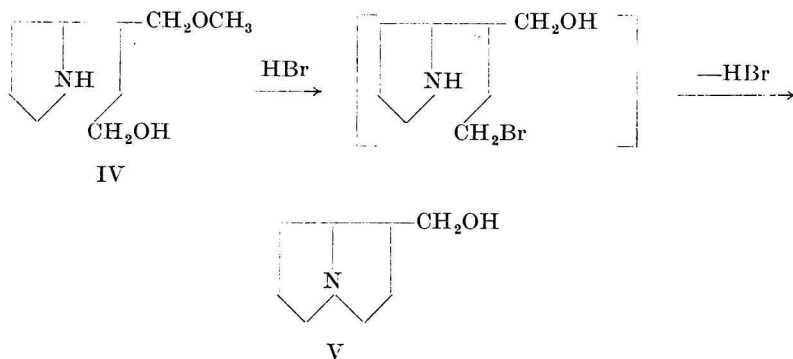
Na základe získaných výsledkov predpokladajú, že za drastickejších reakčných podmienok dochádza ľahko k hydrogenolyze 1,3-glykolov, ako aj 1,3-aminoalkoholov a potom k tvorbe 1-metylpyrolicidínu, kým za miernejších reakčných podmienok prebieha redukcia len v nedostačujúcej miere.

Aby sme obišli uvedené ťažkosti, volili sme pre syntézu 1-hydroxymetylpyrolicidínu tento postup:

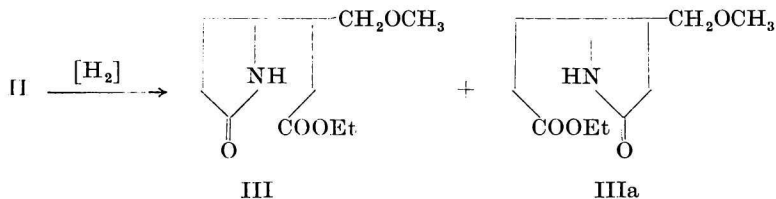
II

III

Dvojnásobnou Michaelovou kondenzáciou nitrometánu s 2-metoxymetylakrylanom etylnatým a tým vzniknutého 3-nitro-2-metoxymetylmaslanu etylnatého s akrylanom etylnatým sa získa 2-metoxymetyl-3-nitropimelan etylnatý, ktorý po katalytickej hydrogenizácii za použitia Raneyovho niklu poskytne 2-(2-karboxy-1-metoxymetyletyl)-pyrolidón-5 a po ďalšej redukcii s LiAlH_4 2-(3-hydroxy-1-metoxymetylpropyl)-pyrolidín. Pôsobením bezvodého bromovodíka na získaný produkt v prostredí ľadovej kyseliny octovej dochádza k výmene primárne alcoholickej hydroxyskupiny za bróm a súčasne k rozštípeniu éterovej väzby za tvorby 2-(3-bróm-1-hydroxymetylpropyl)-pyrolidínu, ktorý pôsobením alkálií intramolekulovo odštiepuje bromovodík za tvorby 1-hydroxymetylpyrolicidínu.

Pretože pri reakcii II $\rightarrow$ III môžu teoreticky vzniknúť dva rozličné produkty

bolo potrebné zistiť, ktorá z uvedených látok vlastne vzniká. Predpokladáme, že vzniká len látka III, a to na základe tejto skutočnosti:

Ak sa podrobí redukčnej cyklizácii 5-karboxy-4-metoxymetyl-3-nitrokaprónan metylnatý, vzniknutý Michaelovou kondenzáciou 3-nitro-2-metoxymetylmaslanu etylnatého s akrylanom metylnatým, získa sa produkt, ktorého fyzikálno-chemické konštanty a elementárna analýza sú totožné s hodnotami zistenými pri látke III, čím je teda vylúčený priebeh reakcie II $\rightarrow$ IIIa.

Pre $\text{C}_{11}\text{H}_{19}\text{O}_4\text{N}$ (III)

teoreticky C = 57,62 %

H = 8,35 %

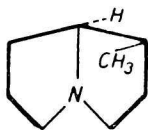
N = 6,11 %

Pre $C_{10}H_{17}O_4N$ (IIIa)

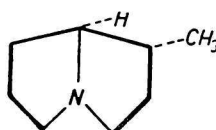
teoreticky	C = 55,80 %	H = 7,96 %	N = 6,50 %
nájdené	C = 57,81 %	H = 8,26 %	N = 6,08 %

 V obidvoch prípadoch b. v. $0,5 = 185\text{ }^\circ\text{C}$; $n_D^{22} = 1,4752$.

Z pokusov o syntézy heliotridánu vyplýva, že ktoroukoľvek syntetickou cestou vzniká predovšetkým ψ -heliotridán [3, 4, 5, 6] a len výnimočne heliotridán [7], teda

heliotridán

 ψ -heliotridán

Vychádzajúc z tejto skutočnosti, predpokladali sme, že v našom prípade získame ako konečný produkt zmes racemátov konfigurácie trachelantamidínu a laburnínu. Výsledky však ukázali opak, keďže sa ako hlavný podiel získala zmes racemátov konfigurácie *izo*retrekanolu a lindelofidínu, ako to vyplýva zo zistených bodov topenia príslušných pikrátov.

Experimentálna časť

Všetky body topenia a body varu sú nekorigované.

3-Nitro-2-metoxymetylmaslan etylnatý I

144,2 g (1 mól) 2-metoxymetylakrylanu etylnatého [8], 610,4 g (10 mólov) nitro-metánu [9] a 75 ml 40 % *Tritónu B* sa 50 hodín mieša pri teplote $65\text{ }^\circ\text{C}$, pričom sa po 16. a 32. hodine pridá po 30 ml *Tritónu B*. Po skončení reakcie sa k reakčnej zmesi pridá 1000 ml éteru, roztok sa niekoľkokrát pretrepe zriedenou kyselinou soľnou a potom 3 krát po 200 ml vody. Éterová vrstva sa po vysušení chloridom vápenatým zahutí a destilačný zvyšok sa podrobí vákuovej frakčnej destilácii. Získa sa 163,5 g, t. j. 64,9 % požadovaného produktu s b. v. $0,4 = 102\text{--}105\text{ }^\circ\text{C}$; $n_D^{22} = 1,4405$.

 Pre $C_8H_{15}O_5N$ ($M = 205,21$)

teoreticky	C = 46,82 %	H = 7,37 %	N = 6,82 %
nájdené	C = 46,96 %	H = 7,40 %	N = 6,91 %

2-Metoxymetyl-3-nitropimelan etylnatý II

41 g (0,2 mólu) I, 20 g (0,2 mólu) akrylanu etylnatého a 8 ml 40 % *Tritónu B* sa za miešania v prítomnosti malého množstva hydrochinónu a medeného prášku zahrieva 50 hodín na $60\text{ }^\circ\text{C}$, pričom sa po 16. a 32. hodine pridá po 5 ml *Tritónu B*. Po skončení reakcie sa pridá 200 ml éteru, roztok sa pretrepe zriedenou kyselinou soľnou a vodou.

Po vysušení chloridom vápenatým a oddestilovaní éteru sa destilačný zvyšok podrobí vákuovej frakčnej destilácii, čím sa získa 31,7 g, t. j. 52% produktu; b. v. $_{0,1} = 169-170$ °C; $n_D^{22} = 1,4473$.

Pre $C_{13}H_{23}O_7N$ ($M = 305,32$)

teoreticky	C = 51,15 %	H = 7,59 %	N = 4,59 %
nájdené	C = 51,24 %	H = 7,70 %	N = 4,43 %

Pre 5-karbetoxy-4-metoxymetyl-3-nitrokaprónan metylnatý sa namerali tieto hodnoty: výťažok 58,5 %; b. v. $_{0,1} = 158$ °C; $n_D^{22} = 1,4526$.

Pre $C_{12}H_{21}O_7N$ ($M = 291,29$)

teoreticky	C = 49,48 %	H = 7,27 %	N = 4,81 %
nájdené	C = 49,38 %	H = 7,39 %	N = 4,86 %

2-(2-Karbetoxy-1-metoxymetylyl)-pyrolidón-5 III

29,1 g (0,1 mólu) II v 300 ml absolútneho dioxánu sa 2 hodiny katalyticky hydrogenizuje za použitia 5 g Raneyovho niklu pri teplote 80 °C a počiatočnom tlaku 80 atm. Po skončení reakcie sa katalyzátor odfiltruje, rozpúšťadlo sa vákuove oddestiluje a destilačný zvyšok sa podrobí vákuovej frakčnej destilácii. Získa sa 19,5 g, t. j. 82 % produktu s b. v. $_{0,5} = 185-188$ °C; $n_D^{22} = 1,4752$.

Pre $C_{11}H_{19}O_4N$ ($M = 229,27$)

teoreticky	C = 57,62 %	H = 8,35 %	N = 6,11 %
nájdené	C = 57,81 %	H = 8,26 %	N = 6,08 %

2-(3-Hydroxy-1-metoxymetylpropyl)-pyrolidín IV

17,2 g (0,075 mólu) III v 200 ml absolútneho éteru sa za miešania prikvapká do suspenzie 9,5 g (0,25 mólu) $LiAlH_4$ v 200 ml absolútneho éteru. Po skončení pridávania sa reakčná zmes varí 5 hodín so spätným chladičom. Po ochladení sa najprv rozloží vodou a potom sa zalkalizuje pridaním 150 ml 55% KOH. Po oddelení éterovej vrstvy sa vodná fáza vyextrahuje 2 krát po 100 ml éteru, spojené extrakty sa vysušia tuhým KOH a podrobia vákuovej frakčnej destilácii. Získa sa 10,8 g, t. j. 78 % produktu s b. v. $_9 = 153-157$ °C; $n_D^{22} = 1,4816$.

Pre $C_9H_{16}O_2N$ ($M = 173,25$)

teoreticky	N = 8,08 %
nájdené	N = 8,26 %

(±)-1-Hydroxymetylpyrolidín V

10,2 g (0,059 mólu) IV sa za chladenia vodou pridá po kvapkách k 200 ml ľadovej kyseliny octovej nasýtenej plynným bromovodíkom. Reakčná zmes sa nechá cez noc stáť, potom sa 2 hodiny zahrieva na vodnom kúpeli a kyselina octová sa napokon vákuove oddestiluje. Destilačný zvyšok sa preleje roztokom 10 g NaOH v 50 ml vody a zahrieva sa 2 hodiny na vodnom kúpeli. Po ochladení sa reakčná zmes vyextrahuje chloroformom, extrakt sa vysuší bezvodou potašou a po odstránení rozpúšťadla sa

destilačný zvyšok vákuove frakciuje, čím sa získa 7,5 g, t. j. 90 % produktu; b. v.₉ = = 141—144 °C; n_D^{20} = 1,4975.

Zo získaného produktu bol pripravený pikrát s b. t._{pikrát} = 185—188 °C, ktorý po dvojnásobnom prekryštalovaní z etanolu mal bod topenia b. t._{pikrát} = 190—191 °C, pričom sa z kryštalizačných lúhov získalo veľmi malé množstvo pikrátu s bodom topenia b. t._{pikrát} = 173—174 °C.

Pre C₈H₁₅ON · C₆H₃N₃O₇ (M = 370,31)

teoreticky	C = 45,41 %	nájdené	C = 45,23 %
	H = 4,90 %		H = 4,55 %
	N = 15,16 %		N = 15,01 %
CH ₃ O—	= 0	CH ₃ O—	= 0

Analýzy získaných produktov urobil inž. J. Beicht, za čo mu srdečne ďakujeme.

Súhrn

Opísali sme syntézu (±)-1-hydroxymetylpyrrolidínu z nitrometánu a 2-metoxymetylakrylanu etylnatého cez 2-metoxymetyl-3-nitropimelan etylnatý, 2-(2-karbetoxy-1-metoxymetyletyl)-pyrrolidón-5 a 2-(3-hydroxy-1-metoxymetylpropyl)-pyrrolidín.

СИНТЕЗ НЕКОТОРЫХ ПРОИЗВОДНЫХ АЛКАЛОИДОВ (XII)

Н. ЕЖО, В. КАЛАЧ

Отделение фармацевтической химии и биохимии Химического института
Словацкой Академии Наук в Братиславе

Выводы

Описан синтез (±)-1-гидроксиметилпирролицидина из нитрометана и 2-метоксиметил-акрилата этильного через 2-метоксиметил-3-нитропимелан этильный, 2-(2-карбетокси-1-метоксиметилэтил)-пирролидон-5 и 2-(3-гидрокси-1-метоксиметилпропил)-пирролидин.

Поступило в редакцию 14. 5. 1957 г.

SYNTHESE EINIGER ALKALOIDDERRIVATE (XII)

I. JEŽO, V. KALÁČ

Abteilung für pharmazeutische Chemie und Biochemie des Chemischen Instituts an der
Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava

Zusammenfassung

Die Autoren haben die Synthese von (±)-1-Hydroxymethylpyrrolizidin aus Nitromethan und dem Äthylester der 2-Methoxymethylacrylsäure über den 2-Methoxymethyl-3-nitropimelinsäureäthylester, 2-(2-Carbäthoxy-1-methoxymethyläthyl)-pyrrolidon-5 und 2-(3-Hydroxy-1-methoxymethylpropyl)-pyrrolidon beschrieben.

In die Redaktion eingelangt den 14. 5. 1957.

LITERATÚRA

1. Adams R., Gianturco M., *Angew. Chem.* 69, 5 (1957). — 2. Adams R., Hamlin K. E., Jr., *J. am. chem. Soc.* 64, 2597 (1942). — 3. Leonard N. J., Felley D. L., *J. am. chem. Soc.* 72, 2537 (1950). — 4. Menšikov G. P., *Izv. Akad. Nauk SSSR* 1937, 1035. — 5. Prelog V., Zalán E., *Helv. chim. Acta* 27, 531 (1944). — 6. Leonard N. J., Felley D. L., *J. am. chem. Soc.* 71, 1758 (1949). — 7. Seiverth R., Oreščin-Majhofer B., *Arkiv Kem.* 24, 53 (1952). — 8. Owen L. N., Sültanbawa M. U. S., *J. chem. Soc.* 1949, 3098. — 9. Whitmore F. C., Whitmore M. G., *Org. Syntheses*, Coll. Vol. I, 401 (1946).

Došlo do redakcie 14. 5. 1957